

Normy Rady Európy a rozhodovacia prax ESLP v oblasti slobody prejavu a ochrany osobnosti

Viliam Figusch, Helsinský výbor pre ľudské práva na Slovensku, viliam.figusch@gmail.com

Prehľad obsahu príspevku

Rada Európy

Výbor ministrov (VM RE)

Parlamentné zhromaždenie (PZRE)

Odporúčania VMRE, PZRE

O dekriminalizácii difamácie (2007), Odpoveď VM (2008)

Recommendation CM/Rec(2011)7 of the Committee of Ministers to member states on a new notion of media, para.65, Protection against misuse of defamation laws and risk of chilling effect / Ochrana proti zneužitiu zákonných ustanovení o difamácii a riziko odradzujúceho efektu, odsek 65

Declaration of the Committee of Ministers on the Desirability of International Standards dealing with Forum Shopping in respect of Defamation, "Libel Tourism", to Ensure Freedom of Expression (2012) / Deklarácia VMRE o „difamčnom turizme“

Riadiaci výbor pre médiá a informačnú spoločnosť (Steering Committee on Media and Information Society - CDMSI) predtým Steering Committee on Media and new Communication Services (CDMC), aktuálna štúdia o difamácii z novembra 2012

Európske audiovizuálne observatórium IRIS

Európsky súd pre ľudské práva (ESLP, Súd)

Výber z ostatných rozsudkov ESLP k článku 10 Dohovoru - Sloboda prejavu

Rozhodovanie Ústavného súdu SR v prípadoch difamácie

Palomo Sanchez a ostatní proti Španielsku, Szima proti Maďarsku, nesúhlasné názory sudkyne Tulkens

Rada Európy je regionálna medzivládna organizácia, ktorá sa z poverenia svojich členských štátov venuje dodržiavaniu ľudských práv, pluralistickej demokracie a vlády práva v širšej Európe. Jej aktuálne členstvo je 47 štátov. Hlavným cieľom, ako uvádza jej štatút, je „dosiahnuť väčšiu jednotu medzi jej členmi za účelom ochrany a naplňovania ideálov a zásad, ktoré sú ich spoločným dedičstvom a uľahčenia ich hospodárskeho a spoločenského rozvoja.“

Tento cieľ sleduje „prostredníctvom orgánov Rady, rokovaním o otázkach spoločného záujmu a dohodami a spoločným postupom v záležitostiach hospodárskych, sociálnych, kultúrnych, vedeckých, právnych a správnych a cestou dodržiavania a ďalšej realizácie ľudských práv a základných slobôd.“

Riadiacim alebo rozhodovacím orgánom Rady Európy je Výbor ministrov (VMRE), ktorý sa skladá z ministrov zahraničných vecí všetkých členských štát alebo (v praxi) z ich stálych diplomatických zástupcov.

Parlamentné zhromaždenie (PZRE), do ktorého národné parlamenty nominujú svoje delegácie, je orgánom, ktorý vedie rozpravy, zvažuje, posudzuje politické iniciatívy z vlastných radov (deliberative body) a predkladá svoje odporúčania a rezolúcie Výboru ministrov, aby k nim zaujal stanovisko, odpovedal na ne a rozhodol.

K hlavným úlohám Výboru ministrov patrí okrem iného:

schvaľovanie dohovorov a dohôd RE, počas vyše 60 ročnej práce ich je vyše 200;

vydávanie odporúčaní členským štátom, ich počet sa pohybuje na úrovni 1000;

monitorovanie záväzkov členských štátov týkajúcich sa ľudských práv;

dohľad nad výkonom rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva.

Na základe jedného z kľúčových dohovorov Rady Európy - Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej Dohovor, EDLP), vznikol Európsky súd pre ľudské práva (ďalej ESLP), ktorý je pravdepodobne najznámejšou zložkou Rady Európy. Vo svojej činnosti súd v Štrasburgu Dohovor interpretuje. Interpretácia sa vyvíja, aby zohľadňovala vývoj a podmienky doby. Na rozsudky reagujú orgány Rady Európy o. i. rezolúciami, odporúčaniami a deklaráciami, ktoré nabádajú členské štáty, aby zaviedli právne normy a prax zodpovedajúce judikatúre ESLP.

PZRE a VMRE prijali počas viac ako 60 rokov práce desiatky textov, ktoré majú vzťah k téme tohto príspevku, teda k slobode prejavu a možným obmedzeniam tejto slobody, ktoré sa dajú považovať v demokratickej spoločnosti za nevyhnutné. Ich úplný zoznam sa dá nájsť na web stránkach Rady Európy venovaných oblasti slobody médií – pod heslom Media freedom¹. Podobne ako kľúčové judikáty ESLP k článku 10 EDLP - Sloboda prejavu a informácií², tak aj mnohé z týchto textov existujú v preklade do slovenčiny³ (a češtiny), takže odborná i široká verejnosť má dostatočný prístup k týmto normám. V slovenčine existuje viacero referatívnych publikácií, ktoré prehľadne spracovali judikatúru ESLP k slobode prejavu⁴. Priestor tohto príspevku využijem na pripomenutie niektorých novších textov, o ktorých sekundárne

¹ PZRE – http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/PACE_en.asp http://www.obs.coe.int/oea_publications/legal/e-book_pace.pdf.en

a VMRE – http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/CM_en.asp
http://www.obs.coe.int/oea_publications/iris/IRIS-themes-series2011-1.html

² Bibliografický zoznam prekladov rozsudkov ESLP do slovenčiny a češtiny je na stránke <http://www.radaeuropy.sk/wp-content/uploads/2012/02/databaza-prekladov-rozsudkov-ESLP-sk-cz-2011.xls>

³ Odkazy na archívne stránky z adries <http://www.radaeuropy.sk/rada-europy/institucie/vybor-ministrov/> a <http://www.radaeuropy.sk/rada-europy/institucie/parlamentne-zhromazdenie/>

⁴ ROZSUDKY A ROZHODNUTIA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA, zošity bulletinu 1/98, Oberschlick proti Rakúsku, 4/98 Hertel proti Švajčiarsku, 5/98 Goodwin proti Spojenému kráľovstvu, Informačná kancelária Rady Európy, Bratislava 1998.

informačné zdroje zatiaľ v slovenčine nereferovali, alebo zostali iba v úzkom odbornom kruhu, takže môžu byť menej známe.

Príkladom takej rezolúcie a odporúčania, ktorá sa týka tematickej oblasti dnešného seminára, je iniciatíva z roku 2007. Parlamentné zhromaždenie Rady Európy (PZRE) prijalo 4. októbra 2007 rezolúciu 1577 (2007) a Odporúčanie 1814 (2007), oba texty majú názov Smerom k dekriminalizácii difamácie.

V rezolúcii 1577 PZRE znovu zdôrazňuje význam, ktorý pripisuje slobode prejavu novinárov ako základnému znaku demokracie. Uznáva, že ustanovenia zákonov proti difamácii majú legitímny cieľ (t. j. ochranu dobrej povesti a práv iných), ale naliehavo žiada, aby boli použité „s čo najväčšou mierou obmedzenia, pretože môžu vážne zasahovať do slobody prejavu“. Konštatuje, že v praxi sú ustanovenia zákonov proti difamácii „zneužívané“ pri pokusoch umlčať mediálnu kritiku. Toto vedie k „skutočnej autocenzúre a [...] postupnému obmedzovaniu demokratickej diskusie a obehu informácií“.

Rezolúcia víta obhajobu dekriminalizácie difamácie zo strany zástupcu OBSE pre slobodu médií, ale „konštatuje s veľkým znepokojením, že v mnohých členských štátoch zákon ustanovuje trest odňatia slobody za ohováranie, a že niektoré štáty - napríklad, Azerbajdžan a Turecko, stále v praxi takéto tresty ukladajú“. Tresty odňatia slobody a neprimerane veľké ujmy prisúdené v prípadoch difamácie môžu mať odradzujúci vplyv na novinárov.

Tieto úvahy viedli PZRE vyzvať členské štáty, aby

- „zrušili bez meškania trest odňatia slobody za difamáciu;
- zabezpečili, že sa trestné stíhanie pre difamáciu nezneužíva;

Donna Gomien, Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach, Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Európy Bratislava 1999, text prístupný na stránke <http://www.radaeuropy.sk/informacne-stredisko/aktivty/>

Peter Kerecman, Novinári a sloboda tlače v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva, Informačná kancelária Rady Európy, Bratislava 2003.

ROZSUDKY A ROZHODNUTIA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA – ČLÁNOK 10 „Sloboda prejavu“ (1/2004), zväzok bulletinu obsahuje preklady rozsudkov Bowmanová proti Spojenému kráľovstvu, Casado Coca proti Španielsku, Vogtová proti Nemecku, Informationsverein Lentia a ostatní proti Rakúsku, Castells proti Španielsku, Otto-Preminger-Institut proti Rakúsku, Jersild proti Dánsku, Wingrove proti Spojenému kráľovstvu, De Haes a Gijssels proti Belgicku. Informačná kancelária Rady Európy, Bratislava 2004.

Monica Macovei, Sprievodca na aplikáciu článku 10 Európskeho dohovoru o ľudských právach, Informačná kancelária Rady Európy, Bratislava 2007, publikácia prístupná na stránke <http://www.radaeuropy.sk/informacne-stredisko/aktivty/>

Marica Pirošíková ... [et al.], Ľudské práva, Euroiuris, Bratislava 2009.

Peter Wilfling, Eva Kováčechová, Sloboda prejavu a žaloby na ochranu osobnosti a dobrej povesti, Via Iuris – Centrum pre práva občana, Pezinok 2011, prístupné na stránke http://www.viaiuris.sk/stranka_data/subory/analyzy/bsudy.pdf

- navrhli presné legislatívne definície difamácie, aby sa zabránilo svojvoľnej aplikácii práva;
- zabezpečili, aby občianske právo poskytovalo efektívnu ochranu dôstojnosti osôb postihnutých difamáciou;
- za trestné ustanovili verejné podnecovanie k násiliu, nenávisti alebo k diskriminácii, alebo vyhrážanie sa jednotlivcovi alebo skupine osôb, z dôvodu rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, národnosti alebo národnostného alebo etnického pôvodu, v prípadoch kde tieto akty sú úmyselné, v súlade s Všeobecným politickým odporúčaním č. 7 Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii;
- sa trest odňatia slobody mohol ukladať iba za podnecovanie k násiliu, nenávistné prejavy a propagáciu negacionizmu;
- uviedli vnútroštátne právne predpisy do súladu s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva odstránením právnych predpisov ustanovujúcich zvýšenú ochranu verejných činiteľov a zaručujúcich novinárom ochranu ich dôverných zdrojov;
- ustanovili dôvodné a primerané maximá pre priznanie ujmy v prípadoch difamácie, ktoré existenčne neohrozia životaschopnosť žalovaného média.“

Rezolúcia ďalej vyzýva ku konkrétnym legislatívnym zmenám vo Francúzsku a Turecku.

V odporúčaní 1814, PZRE vyzýva Výbor ministrov Rady Európy, aby:

- Naliehal na všetky členské štáty Rady Európy, aby prehodnotili svoje zákony týkajúce sa difamácie, a "v prípade potreby", ich upravili v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, "so zreteľom na odstránenie akéhokoľvek rizika zneužitia alebo neoprávneného stíhania ";
- dal pokyn riadiacemu výboru pre médiá a nové komunikačné služby (CDMC) rozvinúť svoju vlastnú prácu v tejto oblasti a pripraviť "návrh odporúčania členským štátom, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá pre difamáciu s cieľom odstrániť zneužívajúce uchýľovanie sa k trestnému konaniu ";
- dal pokyn CDMC a Riadiacemu výboru pre ľudské práva (CDDH) revidovať Odporúčanie Výboru inistrov R(97)20 o „nenávistných prejavoch“ alebo pripraviť pokyny, ktoré berú do úvahy vývoj v tejto problematike“, a to najmä v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva.

VMRE síce túto iniciatívu PZRE aj pomocou vtedajšieho príslušného riadiaceho výboru pre médiá a nové komunikačné služby (CDMC) preštudoval a zdvorilo ocenil, ale rozhodol, že sa v tejto oblasti spoľahne na vývoj a účinok implementácie judikatúry ESĽP členskými štátmi, že nepovažuje za vhodné v tomto čase rozvíjať samostatné podrobné pravidlá ohľadom difamácie a čo sa týka nenávistných prejavov neodporučil aktualizovať svoje odporúčanie R(97)20⁵

⁵ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1307249&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Zásadný prístup k otázkam difamácie schválil však VMRE v rámci svojho odporúčania CM/Rec(2011)7 o novom poňatí médií. V príslušnom odseku tohto odporúčania sa uvádza:

„66. Ustanovenia zákonov o urážke na cti a difamácii môžu byť zneužitú na zásahy alebo odvetu proti médiám. Môžu mať silný odradzujúci účinok. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva musia byť tolerované prejavy (alebo obsah), ktoré vyrušujú, šokujú alebo urážajú. S výhradou rešpektovania príslušných práv duševného vlastníctva a príslušného vyrovnania za jeho použitie, by sa mali médiá bez rizika spoľahnúť na predchádzajúcu správu v médiách alebo vo zverejnených materiáloch. V novom ekosystéme však treba venovať pozornosť akumulovanému alebo znásobenému vplyvu a nožnej potrebe rozdelenia zodpovednosti v prípade ujmy (napr. vyplývajúcej zo šírenia prostredníctvom pôvodného mediálneho výstupu v porovnaní s posilneným alebo znásobeným vplyvom pri šírení rovnakého obsahu inými médiami, vrátane „mainstreamových“ médií).“

Na ohrozenie slobody prejavu a informácií tzv. difamačným turizmom, t. j. praxou podania sťažnosti v jurisdikciách, kde je ľahké podať žalobu a navyše pravdepodobné, že súdy, vynesú priaznivé rozsudky, upozornila Rada Európy svojich 47 členských štátov v deklarácii prijatej 5. júla 2012. VMRE v nej poukazuje na to, že prevencia difamačného turizmu by mala byť súčasťou reformy právnych predpisov týkajúcich sa difamácie v členských štátoch. Tiež vyzýva na vytvorenie jasných pravidiel o aplikovateľnom práve a kompetencii s cieľom posilniť právnu predvídateľnosť a istotu, v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a pokiaľ ide o primeranosť náhrady škody v prípadoch difamácie.

Riziká difamačného turizmu sa v dôsledku globalizácie a trvalo prístupnému obsahu v internete ešte zhoršujú takým spôsobom, že často nemožno predvídať, kde bude podaná difamačná žaloba.

Hoci ustanovenia zákonov proti difamácii môžu sledovať legitímne ciele, Výbor ministrov opätovne uvádza, že ak sa použijú neprimerane môžu mať odradzujúci účinok na slobodu prejavu. V niektorých prípadoch možno difamačný turizmus považovať za pokus zastrašiť a umlčať kritické a investigatívne médiá.

Riadiaci výbor pre médiá a informačnú spoločnosť

Ďalším orgánom, ktorý sa zaoberá slobodou prejavu a problematikou médií je najmä Steering Committee on Media and Information Society (CDMSI)⁶ – Riadiaci výbor pre médiá a informačnú spoločnosť, ktorý sa pred 1. januárom 2012 nazýval, ako už bolo spomenuté, Steering Committee on Media and new Communication Services (CDMC) – Riadiaci výbor pre media a komunikačné služby. Z ostatnej schôdze výboru z konca

⁶ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMSI/default_en.asp

novembra 2012⁷ upozorňujem, že prejednal o. i. návrh obsiahlej štúdie o zákonoch a praxi v oblasti difamácie a o jej zosúladení s judikatúrou ESELP⁸.

Európske audiovizuálne observatórium IRIS

Veľmi dobré služby poskytuje aj European Audiovisual Observatory IRIS, Európske audiovizuálne observatórium, ktoré zhromažďuje údaje o vývoji v európskych krajinách a v medzinárodných organizáciách.⁹

Európsky súd pre ľudské práva

Podrobné referáty o prístupe štrasburského súdu sú k dispozícii v už v citovanej literatúre. Tu iba spomeniem, že Európsky súd pre ľudské práva používa pri posudzovaní zásahov štátu do slobody prejavu metodiku, ktorá vyplýva zo znenia článku 10 EDLP, predovšetkým z obmedzujúcej klauzuly v odseku 2

ČLÁNOK 10

Sloboda prejavu

1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

2. Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochranu zdravia alebo morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenia úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.

Podrobuje skutočnosti prípadu predložené v sťažnosti testu s troma otázkami, ktoré sú kumulatívnymi podmienkami prípustnosti zásahu do slobody prejavu:

1. Či to bol zásah (či prejav podliehal „formalitám“, „podmienkam“, „obmedzeniam“ alebo „sankciám“) , ktorý ustanovuje zákon,

⁷ [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMSI/CDMSI\(2012\)OJ2_en.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMSI/CDMSI(2012)OJ2_en.asp#TopOfPage)

⁸ CDMSI(2012)Misc11, Study on the alignment of laws and practices concerning defamation with the relevant case-law of the European Court of Human Rights on freedom of expression, particularly with regard to the principle of proportionality [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMSI/CDMSI\(2012\)Misc11_en%20Defamation%20study.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMSI/CDMSI(2012)Misc11_en%20Defamation%20study.pdf)

⁹ <http://www.obs.coe.int/>

2. či zásah bol odôvodnený ochranou jedného alebo viacerých týchto záujmov alebo hodnôt: národná bezpečnosť, územná celistvosť, verejná bezpečnosť, predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochrana zdravia, morálky, povesti alebo práv iných, zabránenie úniku dôverných informácií a zachovanie autority a neustrannosti súdnej moci,

3. či zásah bol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti.

Kľúčovou otázkou aj pri posudzovaní sťažností, v ktorých skutkovým základom je ochrana povesti alebo práv iných proti údajným difamačným prejavom, býva práve otázka nevyhnutnosti zásahu v demokratickej spoločnosti. V prípadoch, kde ESLP rozhodol, že zmluvná strana porušila článok 10 EDLP je najčastejším dôvodom práve to, že zásah nebol v demokratickej spoločnosti nevyhnutný.

Rozhodovanie vnútroštátnych súdov v prípadoch, ktoré sa týkajú slobody prejavu, musí zohľadniť uvedené tri podmienky. Základným cieľom systému EDLP je, aby sudy zmluvných strán aplikovali Dohovor v súlade s judikatúrou ESLP. Preto sú vnútroštátne sudy dôležitou inštanciou garantujúcou slobodu prejavu. Majú za úlohu zistiť, či prípadné obmedzenia sú v zhode s požiadavkami zakotvenými v odseku 2 tak, ako ich vykladal a interpretoval ESLP.

Ústavný súd SR, keď sa zaoberal podstatou sporov, v ktorom sa stretla sloboda prejavu v médiách s ochranou cti žalobcov – sudcov, rozšíril tento nástroj metodickou pomôckou¹⁰. Pristúpil k preskúmaniu samotných výrokov z perspektívy odpovedí na otázky KTO, O KOM, ČO, KDE, KEDY a AKO hovorí či píše. Upozorňuje, že je to dôležitý, avšak nie vždy jednoznačný nástroj a len jedna z pomôcok pri skúmaní difamácie a slobody prejavu.

V každom prípade je však dobrým nástrojom pre postup všeobecných súdov pri posudzovaní sporov na ochranu osobnosti údajnými difamačnými prejavmi.

K téme dnešného seminára chcem prispieť, pre ilustráciu rozhodovacej praxe ESLP, aj podrobnejším priblížením dvoch rozsudkov, ktoré štrasburský súd vydal v ostatných rokoch.

Vec Palomo Sanchez a ostatní

V rozsudku Veľkej komory z 12.09.2011 vo veci Palomo Sanchez a ostatní proti Španielsku (sťažnosti č. 28955/06, 28957/06, 28959/06 a 28964/06), ktorý je právoplatný, Európsky súd pre ľudské práva väčšinou

¹⁰ II. ÚS 152/08, II. ÚS 326/09.

hlasov rozhodol, že nebol porušený článok 10 (sloboda prejavu) Európskeho dohovoru o ľudských právach posudzovaného vo svetle článku 11 (sloboda zhromažďovania a združovania).

Prípado sa týkal prepustenia skupiny odborárov po tom, čo informačný bulletin odborov publikoval karikatúru a články považované za urážku dvoch iných zamestnancov a manažéra.

Základné skutočnosti

Sťažovatelia: Juan Manuel Palomo Sánchez, Antonio Francisco Fernández Olmo, Agustín Alvarez Lecegui a Francisco José María Blanco Balbas sú španielski občania, ktorí žijú v Barcelone. Pracovali ako doručovatelia pre firmu P. Potom, čo iniciovali niekoľko sérií sporov proti svojmu zamestnávateľovi pred pracovnými súdmi, založili v roku 2001 odborovú organizáciu a zapojili sa do výkonného výboru týchto odborov.

Vydanie mesačného informačného bulletinu odborovej organizácie z marca 2002 informovalo o rozsudku barcelonského zamestnaneckého súdu, ktorý čiastočne potvrdil požiadavky sťažovateľov a nariadil spoločnosti P., aby im vyplatila určité peňažné čiastky miezd, ktoré im dlhovala. Na titulnej strane informačného bulletinu bola karikatúra, na ktorej boli zobrazení dvaja zamestnanci spoločnosti, ako poskytujú sexuálne potešenie riaditeľovi ľudských zdrojov. Dva články vulgárneho charakteru, kritizovali skutočnosť, že tieto dve osoby svedčili v prospech spoločnosti v priebehu konania začatom sťažovateľmi. Informačný bulletin bol distribuovaný medzi pracovníkmi a vyvesený na tabuli odborov v priestoroch spoločnosti.

Dňa 3. júna 2002 boli sťažovatelia prepustení pre závažné previnenie, a to pre poškodenie povesti zamestnancov a personálneho riaditeľa kritizovaných v informačnom bulletine. Sťažovatelia napadli toto rozhodnutie na súde. Zamestnanecký súd č. 17 v Barcelone v rozsudku z novembra 2002 odmietol ich žaloby, keď rozhodol, že prepustenia boli oprávnené a v súlade s príslušnými ustanoveniami Zákonníka práce. Konštatoval, že karikatúry a dva články boli urážlivé a znížili dôstojnosť dotknutých osôb, a tak prekročili medze slobody prejavu.

V máji 2003 Najvyšší súd Katalánska rozsudok potvrdil v rozsahu, v akom sa týkal štyroch sťažovateľov. Odkázal najmä na obmedzenia, ktoré vyplývajú zo zásady dobrej viery medzi stranami pracovnej zmluvy a na potrebnú rovnováhu, ktorú majú súdne rozhodnutia zabezpečiť medzi zmluvnou povinnosťou zamestnanca a jeho slobodou prejavu. Odvolanie sťažovateľov pre porušenie zákona bolo zamietnuté najvyšším súdom 11. marca 2004. Ich sťažnosť (amparo) bola 11. januára 2006 vyhlásená ústavným súdom za neprijateľnú, a to najmä z toho dôvodu, že ústavná ochrana slobody prejavu sa nevzťahuje na urážlivé alebo ponižujúce výroky, ktoré neboli potrebné k tomu, aby si ostatní utvorili názor o skutočnostiach, na ktoré chceli sťažovatelia poukázať.

Sťažnosti, postup a zloženie ESĽP

Sťažovatelia uviedli, že ich prepustenie na základe obsahu informačného bulletinu porušilo ich práva podľa článku 10, a že skutočný dôvod ich prepustenia boli ich odborové aktivity, čo znamenalo porušenie ich práva na slobodu zhromažďovania a združovania podľa článku 11. Prípado vychádzal zo šiestich sťažností, ktoré boli podané Európskemu súdu pre ľudské práva 13. júla 2006. V rozsudku komory z 8. decembra 2009 ESĽP rozhodol počtom hlasov šesť k jednému, že príslušné orgány neprekročili ich voľnosť úvahy vo vzťahu k postihu sťažovateľov a že článok 10 nebol porušený. ESĽP bol tiež názoru, že nevyvstala žiadna osobitná otázka podľa článku 11. Dňa 10. mája 2010, bola vec na žiadosť sťažovateľov postúpená veľkej komore.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva

Článok 10

Súd uviedol, že v prípade sťažovateľov bola otázka slobody prejavu úzko spojená s otázkou slobody združovania v súvislosti s odbormi. Sťažnosť sa však týkala najmä prepustenia sťažovateľov za to, že ako členovia výkonného výboru odborov publikovali a vyvesili predmetné články. Najvyšší súd Katalánska navyše považoval prepustenie dvoch ďalších členov odborovej organizácie za neopodstatnené, pretože boli v čase publikovania a distribúcie informačného bulletinu práceneschopní. Informačný bulletin potvrdil, že členstvo sťažovateľov v odborovej organizácii nehralo rozhodujúcu úlohu v ich prepustení. ESHP teda zistil, že je potrebné preskúmať skutočnosti podľa článku 10, vyloženom vo svetle článku 11.

Hlavnou otázkou bolo, či Španielsko malo garantovať rešpektovanie slobody prejavu sťažovateľov zrušením ich prepustenia. Vnútroštátne sudy uviedli, že sloboda prejavu v rámci pracovnoprávnych vzťahov nebola neobmedzená, a špecifiká týchto vzťahov sa musia brať do úvahy. Predtým, ako dospel k záveru, že karikatúra spolu s článkami bola urážlivá vo vzťahu k dotknutým osobám, zamestnanecký súd vykonal podrobnú analýzu sporných skutočností a okolností, za ktorých sťažovatelia vydali informačný bulletin.

Európsky súd pre ľudské práva nevidel žiadny dôvod k tomu, aby spochybnil nálezy vnútroštátnych súdov o tom, že obsah informačného bulletinu bol urážlivý a spôsobilý poškodiť dobré meno iných. Vyzdvihol, že medzi kritikou a urážkou sa musí jasne rozlišovať, a že urážka v zásade mohla byť dôvodom sankcií. V tomto ohľade mal Súd za to, že dôvody uvedené vnútroštátnymi súdmi boli v súlade s legitímnym cieľom ochrany dobrého mena osôb, voči ktorým bol sporný obsah namierený, a že záver vnútroštátnych súdov, že sťažovatelia prekročili medze prípustnej kritiky v pracovnoprávnych vzťahoch, nemožno považovať za neodôvodnený alebo nemajúci primeraný skutkový základ.

K otázke, či sankcia uvalená na sťažovateľov, konkrétne ich prepustenie, bolo primerané stupňu závažnosti posudzovaného obsahu, ESHP uviedol, že karikatúry a články boli publikované v informačnom bulletine pobočky odborovej organizácie pracoviska, ku ktorej sťažovatelia patrili, v súvislosti so sporom medzi nimi a spoločnosťou. Obsahovali však obvinenia, ktoré neboli priamo zamerané proti spoločnosti, ale proti dvom ďalším zamestnancom a personálnemu riaditeľovi. Súd v tejto súvislosti znovu opakoval, že miera prijateľnosti kritiky je menšia pokiaľ ide o súkromné osoby, než v prípade politikov či štátnych zamestnancov pri výkone ich funkcií.

Súd sa nestotožnil so stanoviskom španielskej vlády, že obsah článkov sa netýkal žiadneho predmetu všeobecného záujmu. Články boli publikované v súvislosti s pracovným sporom v rámci spoločnosti, ktorej sťažovatelia predložili určité požiadavky. Diskusia preto nebola výlučne súkromná, bola prinajmenšom záležitosťou všeobecného záujmu pre pracovníkov spoločnosti. Takáto záležitosť však neoprávňuje na použitie urážlivých karikatúr alebo výrazov, a to najmä nie v rámci pracovných vzťahov. Tieto poznámky neboli okamžitou a neváženou reakciou v súvislosti s rýchlou a spontánnou slovnou výmenou názorov, ale písomným prejavom, verejne vyveseným v priestoroch spoločnosti.

Po dôkladnom zvážení konkurenčných záujmov, s rozsiahlymi odkazmi na judikatúru španielskeho ústavného súdu týkajúcej sa práva na slobodu prejavu v pracovných vzťahoch, vnútroštátne sudy potvrdili tresty uložené zo strany zamestnávateľa a zistili, že predmetné správanie priamo nespadá do odborovej činnosti sťažovateľov, ale porušilo zásadu dobrej viery v pracovnoprávnych vzťahoch. Súd súhlasil s vnútroštátnymi súdmi v tom, že pracovnoprávne vzťahy, ak majú byť plodné, majú sa zakladať na vzájomnej dôvere. Zatiaľ čo táto požiadavka neznamenaá absolútnu lojalitu voči zamestnávateľovi alebo povinnosť mlčanlivosti až k bodu podrobenia sa zamestnanca záujmom

zamestnávateľa, niektoré prejavy práva na slobodu prejavu, ktoré môžu byť legitímne v iných súvislostiach, neboli legitímne v súvislostiach týkajúcich sa pracovnoprávných vzťahov. Útok na vážnosť osôb hrubo urážlivými alebo útočnými výrazmi bol, vzhľadom na jeho rozvratné účinky, zvlášť závažnou formou neprístojného správania oprávňujúceho použiť prísne sankcie.

Za týchto okolností ESĽP zistil, že prepustenie sťažovateľov nebolo zjavne neprimeranou alebo neúmeranou sankciou, vyžadujúcou od štátu, aby ponúkol odškodnenie zrušením prepustenia alebo jeho nahradením miernejším opatrením. Článok 10, posudzovaný vo svetle článku 11 teda nebol porušený.

Odlišné stanovisko sudcov

Sudkyne Tulkens a Jočiené a sudcovia Björgvinsson, Popovič a Vučinič vyjadrili spoločný nesúhlasný názor, ktorý je pripojený k rozsudku.

Vec Szima

Ďalší nevšedný rozsudok o slobode prejavu, ktorý sa tiež týkal slobody prejavu v práci odborov vydal Európsky súd pre ľudské práva 9. októbra 2012 v prípade Szima proti Maďarsku. Európsky súd dospel k záveru, že odsúdenie pre trestný čin odborovej predáčky polície za to, že na web stránkach odborov uverejnila kritické a urážlivé pripomienky, sa dalo považovať za nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na predchádzanie nepokojom a zločinnosti, a presnejšie na zachovanie poriadku v ozbrojených silách.

Sťažovateľka Judit Szima, policajná dôstojníčka v hodnosti podplukovníčky, bola predsedníčkou policajného odborového zväzu Tettrekész. Medzi májom 2007 a júlom 2009 publikovala viacero textov na internetových stránkach odborového zväzu, ktoré boli pod jej redakčnou kontrolou, o údajnom nepotizme a nevhodných politických vplyvoch v policajnom zbore, ako aj o pochybnej kvalifikácii vyššie postavených policajtov. Szima napísala okrem iného, že sa preukázalo, že " hlavným cieľom maďarskej polície v prvom rade nie je udržanie verejného poriadku v záujme občanov platiacich dane, ale udržanie panovania súčasných politických vodcov, ktorí dovedli Maďarsko do ekonomickej a mravnej núdze". Tiež napísala, že "vyšší policajní dôstojníci sa bez zábran dopúšťajú porušovania zákona, myslia si, že stoja nad zákonom a zostávajú nepotrestaní ", a že "chaotické a vysoko neprofesionálne vedenie ničí zo dňa na deň zvyšok povesti polície".

Judit Szima bola obžalovaná za podnecovanie k porušovaniu subordinácie. Dňa 29. apríla 2010 vojenský krajský súd v Budapešti rozhodol, že je vinná v zmysle obžaloby a odsúdil ju na pokutu a zníženie hodnosti. Budapešťiansky krajský súd neuznal obranu Judit Szima, podľa ktorej zverejnenie týchto tvrdení patrilo k jadrú činností odborového zväzu. Súd rozhodol, že obvinenia zverejnené na internetových stránkach odborového zväzu boli schopné spôsobiť porušovanie subordinácie a bolo ťažko ak vôbec prijateľné umožniť predniesť dôkazy o ich pravdivosti. Dňa 8. decembra 2010 sa senát vojenského súdu v Budapešti potvrdil rozsudok. Rozhodol, že zverejnenie článkov a vyhlásení na internetových stránkach Tettrekész prekročilo medze pre slobodu prejavu pani Szima s ohľadom na osobitosti ozbrojeného orgánu, ktorého bola príslušníčkou. Podľa názoru súdu, názory obsiahnuté v dokumentoch predstavujú jednostrannú kritiku, ktorej pravdivosť by mohla a mala byť preukázaná. Odvolací súd potvrdil odsúdenie pani Szima podľa § 357 Trestného

zákona, ktorý stanovuje, že "každý, kto podnecuje nepokoj medzi vojakmi voči nadriadeným, príkazu alebo všeobecne k služobnému poriadku alebo disciplíne sa dopúšťa trestného činu, ktorý sa trestá odňatím slobody do jedného roka ".

Vo svojom rozsudku z 9. októbra 2012, Európsky súd sa stotožňuje s názorom maďarských vojenských súdov, pokiaľ ide o povahu názorov ktoré vyjadrila sťažovateľka. Štrasburský súd pripúšťa, že obvinenie vrcholového riadenia polície z politickej zaujatosti, priestupkov, neprofesionality a rodinkárstva boli skutočne schopné spôsobiť nedisciplinovanosť, pretože by mohli diskreditovať legitimitu policajných akcií. Súd sa domnieva, že niektoré z vyhlásení by možno považovať za hodnotiace úsudky, ale že sťažovateľka neposkytla jasný faktický základ pre tieto výroky. Súd poznamenáva, že "je pravda, že sťažovateľke nebolo umožnené predložiť dôkaz o tom vo vnútroštátnom konaní – čo je predmetom vážneho znepokojenia - avšak, jej útoky, ktoré sa týkali činnosti policajného vedenia a mali charakter hodnotiacich úsudkov, sa jej nepodarilo dať do vzťahu k faktom". Súd je toho názoru, že Szima "predniesla opakovane kritické názory na spôsob, akým vedúci predstavitelia polície riadili policajné sily a obvinila ich z neúcty k občanom a z prisluhovania politickým záujmom všeobecne", a že tieto názory" prekročili mandát odborovej líderky, pretože vôbec nesúviseli s ochranou pracovných záujmov členov odborov. Preto, tieto vyhlásenia , urobené mimo legitímneho rámca súvisiaceho s činnosťou odborov, musí byť posudzovaná skôr zo všeobecného hľadiska slobody prejavu ako z konkrétneho aspektu prejavov súvisiacich s odbormi"(§ 31).

Európsky súd tiež poukazuje na to, že Szima ako vyššia policajná dôstojníčka mala značný vplyv na členov odborového zväzu a ďalších príslušníkov, okrem iného tým, že riadila webové stránky odborového zväzu. Ako vysoko postavená dôstojníčka a predsedníčka odborov mala uplatniť svoje právo na slobodu prejavu v súlade s povinnosťami a zodpovednosťou, ktoré toto právo so sebou nesie za zvláštnych okolností jej postavenia a s ohľadom na osobitnú požiadavku na disciplínu v policajnom zbore. Súd takisto konštatoval, že s nástupom do polície si mala byť Szima vedomá obmedzení, ktoré sa vzťahujú na zamestnancov a zamestnankyne pri výkone ich práv. Navyše, obmedzenie sťažovateľkinho práva na slobodu prejavu nevyžiadalo od nej vykonávať svoje povolanie v rozpore so základnými presvedčením jej svedomia.

S ohľadom na použiteľný priestor na voľnú úvahu, s cieľom zachovať disciplínu potrestaním obviňujúcich názorov, ktoré ohrozujú dôveryhodnosť policajného vedenia a dôveru k nemu, Európsky súd pripúšťa, že existovala dostatočná „naliehavá spoločenská potreba“ pre zásah do slobody prejavu Judit Szima. Domnieva sa, že dôvody uvedené vnútroštátnymi orgánmi s cieľom odôvodniť odsúdenie za trestný čin, sú relevantné a dostatočné, najmä s ohľadom na relatívne miernu sankciu uloženú sťažovateľke - zníženie úrovne a jemné - ktoré nemožno považovať za neprijateľné za daných okolností. Na základe týchto úvah Súd dospel k záveru, šiestich hlasmi, že nebol porušený článok 10 vykladaný vo svetle článku 11 Dohovoru.

Jediný nesúhlasný názor pripojila k rozsudku predsedníčka komory sudkyňa Tulkens. Vehementne nesúhlasila s rozhodnutím Súdu a jeho odôvodnením. Tulkens sa vo svojom odlišnom názore venuje nálezu väčšiny Súdu, že kritické poznámky sťažovateľky prekročili mandát predsedníčky odborov, pretože niektoré z nich „vôbec nesúviseli s ochranou pracovných záujmov členov odborov“. Tulkens sa pýta, či Súd sám neprekročil svoj mandát týmto rozsudkom o úlohe odborovej predáčky a o „legitímnom“ rozsahu pôsobnosti odborov. Poukázala tiež na to, že Szima nemohla pred maďarskými súdmi uviesť vecný základ pre jej

tvrdenia., čo si väčšina komory všimla, ale nepovažovala to za rozhodujúce. Jej postoje priaznivo prijali a rozsudok EŠLP v prípade Szima kritizovali i ďalší právni odborníci.¹¹

Uvádzajú, že vo svojom úzkom prístupe k činnosti v odboroch, Súd obmedzuje dramaticky ochranu podľa článku 10 EDP vo vzťahu k osobám, ktoré zastávajú funkcie v odboroch. Je to pozoruhodné aj preto, že výroky Szima sa týkali problému verejného záujmu a aspekt verejného záujmu býva práve rozhodujúci prvok, ktorý rozširuje úroveň ochrany slobody prejavu. To je najmä v prípade, keď zverejňované informácie alebo vyhlásenia sa týkajú údajnej korupcie alebo nezákonnej činnosti, ktorých sa zúčastňujú vysokopostavené osoby alebo verejné inštitúcie.

Je pozoruhodné, že rozsudok Szima v Maďarsku neobsahuje odkaz na rozsudok Vellutini a Michel proti Francúzsku (zo 6. októbra 2011), v ktorom EŠLP konštatoval porušenie slobody prejavu predsedu a generálneho tajomníka zväzu miestnych policajtov. V tomto rozsudku EŠLP mal za to, že sporné poznámky neboli urážlivé alebo zraňujúce do tej miery, že by prekročili rámec diskurzu odborovej organizácie. Súd tiež zdôraznil, že pre tých, ktorí sa podieľajú na verejnej debate je prípustný istý stupeň nadsádzky, alebo dokonca provokácie, s použitím trochu neumiernených výrazov.. Predovšetkým je potrebné si všimnúť, že žiadny z údajov, uverejnených na internetových stránkach maďarskej polície odborovou predáčkou, nepodnecoval k násiliu alebo trestnej činnosti alebo priamo k neposlušnosti. Je tiež ťažké pochopiť, že EŠLP nevyvodil žiadne konzekvencie zo skutočnosti, že Szima nemala príležitosť pred vnútroštátnymi súdmi, aby vypovedala ako svedok a doložila svoje tvrdenia, ktoré uviedla na internetovej stránke odborového zväzu. Je prekvapivé, že EŠLP považuje toto odmietnutie za niečo „vážne znepokojujúce“ bez vyodenia dôsledkov z tohto zásadného aspektu.

Môžeme na záver pripomenúť ďalšie vyhlásenie v jednom z nedávnych odlišných stanovísk sudkyne Tulkens¹²: „V čase, keď vejú vetry rôznych smerov, je úlohou nášho Súdu, viac ako inokedy, aby posilnil slobodu prejavu ... ako kľúčový prvok v demokracii.“

Vyjadrenie k textu odporúčaní

Skoré pristúpenie EÚ k Európskemu dohovoru o ľudských právach by pomohlo stabilizovať celoeurópsky kontrolný systém ochrany ľudských práv, ktorého orgán – Európsky súd pre ľudské práva – je permanentne preťažený, ohrozovaný kolapsom a s tým môže byť spojené zníženie úrovne jeho rozhodovania. Iným dôležitým aspektom udržateľnosti systému EDP je zlepšenie vnútroštátnych mechanizmov ochrany ľudských práv v členských krajinách menovite v oblasti spravodlivosti súdneho konania, predovšetkým v rozhodovaní súdov v primeranej lehote.

¹¹ [Dirk Voorhoof, http://strasbourgoobservers.com/](http://strasbourgoobservers.com/)

¹² [Barata Monteiro da Costa Noqueira and Patrício Pereira v. Portugal](#), 11 January 2011, Second Chamber, ‘*Au moment où les vents sont contraires, nous pensons que notre Cour doit plus que jamais renforcer la liberté d’expression qui, loin de constituer une protection ou un privilège, est un des éléments clés de la démocratie*’

Treba sa zaoberať verejnou, väčšiou anonymnou diskusiou na internete, ktorá reaguje na texty uverejnené v digitálnej forme na web stránkach jednotlivých médií. Tento segment prejavov publikovaných verejne, často bez vedomia „povinnosti a zodpovednosti“, často napĺňa známky trestného činu alebo nenávisťného prejavu, ostáva niekedy bez redakčných zásahov. Nemal by sa tu vytvárať nekontrolovaný a nekontrolovateľný priestor, pretože takýto stav vytvára možnosti pre útoky na slobodu prejavu vo všeobecnosti. Kritériom prijateľnosti príspevkov by mohla byť ich uverejniteľnosť v zodpovedajúcich rubrikách tlačových médií , ako sú napr. listy čitateľov, ohlasy, reakcie.